

Комуникация, лидерство, мениджмънт

Диалектически подход при синтезиране на „Интегриран процесен модел на интеркултурна компетентност”

Диана Бебенова-Николова

Русенски университет „Ангел Кънчев“

Имейл: dbebenova@uni-ruse.bg

Юлиана Попова

Русенски университет „Ангел Кънчев“

Имейл: jppopova@uni-ruse.bg

Людмила Михайлова

Русенски университет „Ангел Кънчев“

Имейл: liudmilla@abv.bg

Абстракт: Целта на настоящата статия е да представи как диалектическият подход, предложен от Мартин и Накаяма за анализ на интеркултурната комуникация, може да се приложи и за анализиране на процеса на придобиване на интеркултурна компетентност в мултикултурни проектни екипи, а изводите да станат основа за разработване на “Интегриран процесен модел на интеркултурна компетентност”. В началото разработката накратко дискутира трите парадигми на комуникационната диалектика, описани от цитираните по-горе автори. Дискусията обхваща и възприети научни модели на интеркултурната компетентност, а техните графични диаграми се анализират от гледната точка на основните принципи на Теорията на моделите на Алфред Тарски. Прилагайки диалектическия подход при теоретизирането върху интеркултурната компетентност, статията предлага различен поглед върху този вид компетентност, а през призмата на трите диалектически парадигми анализира и специфичните характеристиките на комуникационния процес в трансгранични проектни екипи. Направените изводи стават основа за синтезиране на теоретична концепция на интеркултурната компетентност и съответстващ графичен модел, конструиран според изискванията на Теорията на моделите. Тази разработка е за пръв път представена от Бебенова-Николова под наименованието “Интегриран процесен модел на интеркултурна компетентност”. Моделът е приложен за изследване върху придобиването на този вид компетентност в мултикултурни екипи при реализиране на проекти по програма Трансгранично сътрудничество Румъния – България 2007-2013.

Ключови думи: диалектически подход, интеркултурна комуникация, модел на интеркултурна компетентност.

A Dialectical Approach to the Synthesis of an „Integrated Process Model of Intercultural Competence“

Diana Bebenova-Nikolova

University of Rousse „Angel Kancev”

E-mail: dbebenova@uni-ruse.bg

Juliana Popova

University of Rousse „Angel Kancev”

E-mail: jppopova@uni-ruse.bg

Lyudmila Mihaylova

University of Rouse „Angel Kancev”

E-mail: liudmilla@abv.bg

Abstract: The purpose of this article is to present how the dialectical approach, proposed by Martin and Nakayama for use in intercultural communication analysis, can be applied to analyzing the process of acquiring intercultural competence in multicultural project teams, while the conclusions resulting from such an analysis can become the basis for developing an “Integrated Process Model of Intercultural Competence”.

First, the paper briefly discusses the three paradigms of communication dialectics described by the authors cited above. The discussion also covers accepted scientific models of intercultural competence, and their graphical diagrams are analyzed through the lens of Alfred Tarski’s Theory of Models. Applying the dialectical approach to theorizing on intercultural competence, the article offers a different view of this type of competence, and through the prism of the three dialectical paradigms also analyzes the specific characteristics of the communication process in cross-border project teams. The analytical conclusions form the basis for the synthesis of a theoretical concept of intercultural competence and a corresponding graphic model constructed according to the Model Theory requirements. This work was first presented by Bebenova-Nikolova under the name of “Integrated Process Model of Intercultural Competence”. The model is applied to the study of acquiring intercultural competence in multicultural teams during the implementation of projects under the Romania - Bulgaria Cross Border Cooperation Program 2007-2013.

Keywords: dialectical approach, intercultural communication, intercultural competence model.

Научен проблем

През последните години нараства броя и обхвата на изпълняваните трансгранични и международни проекти, съфинансирани от Европейския фонд за регионално развитие, т. нар. „проекти през граница”. При тях интеркултурните комуникационни ситуации включват общуване сред проектни екипи, чиито членове са от географски отдалечени райони от различни държави, работят заедно, „лице-в-лице” само за кратки периоди, а през останалото време трябва да преодоляват физическата дистанция като си сътрудничат виртуално. Също „от разстояние” те трябва да осъзнаят и да се справят с културните различия, за да работят в екип и да постигнат проектните цели. Подобно изпълнение на проектни дейности в държави с различна правна и политическа среда, икономика, социална и физическата инфраструктура е много по-сложно и е необходимо да се планират допълнителни ресурси във всички фази на проектния цикъл, за да се подпомогне процеса. Както Михайлова изтъква „...планирането е основна функция на управлението....” и подчертава неговата най-важна цел, а именно „...да се адаптира организацията към промените във външната среда и да се определи какво и от кого трябва да се направи” [1]. Може да се заключи, че процесът на адаптация в организация, участваща в интеркултурно общуване с различни партньори, се предпоставя от постоянен ангажимент за придобиване, подобряване и оценка на интеркултурната компетентност на членовете на екипа. Това заключение навежда на мисълта за необходимостта от анализиране на връзката между комуникационните процеси и придобиването на компетентност в проектните екипи, особено що се отнася до изпълнение на международни такива, чийто членове не споделят едно и също работно физическо пространство.

Налага се въпросът: *Какъв подход да се приложи за изследване придобиването на интеркултурна компетентност при комуникация в международни екипи, реализиращи „проекти през граница” и какъв изследователски модел да се подбере?*

Статията представя един възможен отговор като дискутира следните теми:

1. Диалектически подход към интеркултурната комуникация според Мартин и Накаяма.
2. Методи за описание и визуализиране на модели в комуникационните науки.
3. Анализ на възприети от научната литература модели на интеркултурна компетентност от гледна точка на тяхната приложимост за решаване на научния проблем.
4. Диалектически подход при синтезиране на модел, описващ придобиването на компетентността като непрекъснат процес, част от интеркултурната комуникация. Графичното изображение, отговарящо на основните принципи на моделирането е представено на Фиг. 2 под наименованието „Интегриран процесен модел на интеркултурна компетентност” [2] , описващ придобиването на компетентността като непрекъснат процес, съставен от интегрирани структурни елементи. Същият модел е използван за изследване върху придобиването на този вид компетентност в мултикултурни екипи при реализиране на проекти по програма Трансгранично сътрудничество Румъния – България 2007-2013.

Диалектически подход към интеркултурната комуникация

Според Мартин и Накаяма [3] диалектическият подход е необходим при комуникационни изследвания, защото:

1) Разглежда процеса в развитие и очертава динамичния характер на взаимоотношенията, което позволява да се прилага както при анализа на външно-групови отношения, така и при тези в ин-групата, защото те също са подложени на промяна. И тъй като културата и индивидите се променят непрекъснато, тази динамика е добре да бъде отразена в теоретичните и практическите модели на адаптация и комуникация. Ето защо е необходимо интеркултурните комуникационни изследвания да предоставят не само статична, но и динамична картина на взаимодействието между културните групи.

2) Диалектическият подход взема под внимание релационният аспект на интеркултурната комуникация, а именно връзките между различните аспекти на межкултурното общуване и ги изследва холистично (съвместно), а не поотделно. Например, можем ли да разберем как различните култури в един мултикултурен екип комуникират и реагират на комуникационните послания, без да изследваме работните срещи в мултикултурния екип, формите и езика на комуникация, отношението на членовете на екипа към властовото разпределение на ролите или тяхната съвместна културна адаптация.

3) Трета характеристика на диалектичката перспектива е едновременното обсъждане на противоречиви идеи. Според Мартин и Накаяма [4] тя е в пряка връзка с противоречивия характер на интеркултурното общуване и обхваща различни видове межкултурни познания. Авторите предлагат шест диалектически аспекта (опозиции), които приложени към анализа на интеркултурните взаимоотношения разкриват тяхната противоречивост:

културно-специфичен	-----	индивидуален
индивидуалност	-----	социален контекст
различия	-----	сходства
статичност	-----	динамичност
настояще / бъдеще	-----	история/минало
привилегия	-----	недостатък

Методи за описание и визуализиране на модели в комуникационните науки.

Повечето от изследванията върху интеркултурната комуникация през 80-те години на 20. век са описателни, дескриптивни. Към средата на 90-те години фокусът на научния интерес се премества към изучаването на интеркултурната компетентност, което носи със себе си две последствия:

- Възприема се концепцията на Дел Хаймс за комуникативната компетентност вместо предложенията от Чомски термин езикова/лингвистична компетентност. По своята същност тази промяна означава преминаване от концепцията „знания за езика, граматика на езика” към „използване на тези граматички в рамките на комуникативно събитие”, („комуникативно събитие“ е също понятие въведено от Дел Хаймс, друг важен принос към лингвистиката и комуникацията). Тоест налага се разбирането, че знанията за езика сами по себе си не са достатъчни за ефективното общуване, необходими са допълнителни умения. Ето защо, когато се представя интеркултурната компетентност, трябва да се изхожда от нейната структура и компоненти, които представят способностите на говорещия да действа адекватно и ефективно в интеркултурния дискурс.
- За описание на комуникативната компетентност учените приемат модела на Хаймс, наречен „Модели на взаимодействие“, а не дескриптивен подход за описание на комуникационна ситуация в [5].

Да разгледаме кои са отправните точки при конструиране на модел.

Въз основа на „Теорията на моделите” на полския философ Алфред Тарски се определят следните пункта в [5]:

- Моделът е структура, която включва всички възможни проявления на описвания феномен. Например, ако говорим за модел на интеркултурна компетентност, този модел трябва да бъде приложен при описание на компетентността при различни култури, ситуации и по всяко време в [5].
- За описание на изучаваните явления могат да се използват базови и комплексни модели. Например Питагоровата теорема, която описва връзката между размерите на трите страни на всеки правоъгълен триъгълник, е прост модел, който не се нуждае от повече обяснения, за да бъде приложен. В зависимост от описваното явление или феномен, съществуват и по-сложни, комплексни модели, които са структурирани на йерархични нива според взаимодействието на съставлящите ги фактори в [5].
- Моделите се основават на декларативни правила и процедури. Декларативните правила описват опорните точки на модела, например, „всички езици в света имат поне три функции: подлог, глагол и допълнение (SVO)“. Процедурите са описания на взаимодействието на декларативните правила с други правила или модели, което произвежда съответен резултат на основа на съждението: „ако.....тогава...” в [5].
- Теоретичните науки използват моделите за обосноваване на декларативно знание, което обслужва самия модел. Например семиотиката и комуникационните науки имат за цел да опишат естеството и структурата на интеркултурната компетентност и дефинирането на модела в този случай е крайната задача. Оперативните науки се интересуват от процедурите в модела, т.е. от взаимодействието на правилата или в случая с модела за интеркултурна компетентност как и през какви етапи трябва да се премине, за да се генерира подобно поведение в [5].

Сега ще дискутираме каква е ролята на диаграмите при тълкуването на моделите.

Както по-горе беше вече обяснено, дескриптивният подход при описание на комуникативни ситуации или явления е твърде неясен и затрудняващ разбирането, поради което се възприема използването на модели под въздействие на Теорията на

моделите на Тарски. Полският учен прилага математическия подход и булевата логика при разработването на основните дефиниции и правила, използвани при изграждане на логически структури. Така вместо вербалното обяснение или описание на явлението могат да се използват ясни математически диаграми.

Освен това онагледяването на изучаваното явление чрез визуални структури, каквито са диаграмите, активира три различни форми на интелигентност, три различни начина на виждане, интерпретиране и психическо възприемане на света, а именно: формално-логическо, лингвистично и пространствено. Става ясно, че използването на диаграми не е само инструмент за изясняване на понятията и намаляване на възможностите за логически „катастрофи“ поради неяснота, но това е и начин да се мисли различно от просто лингвистични подход.

Моделът трябва да е:

Икономичен – Той трябва да е икономичен, т.е. да използва минимално възможни символи, така че да може лесно да се помни и да се използва. Необходимо е основното ниво, което се представя да е максимално опростено, като всеки отделен елемент да бъде допълнително разгледан в дълбочина, т.е. това е моделът на една веб страница [8].

Надежден – Надеждността на един модел се определя от верността на информацията в него, т.е. моделът трябва да е верен. В някои случаи теоретичните модели предхождат демонстрационното потвърждение. Например, такъв е моделът на Айнщайн, който показва, че при увеличение на скоростта над определена стойност, времето се забавя. Ето защо емпиричните демонстрационни модели, вече не се считат за единствено валидни и надеждни. Потвърждение на валидността на модела може да се извърши и като се използва формалната логика в [5].

Трябва да има опростена и дълбочинна структура – Структурата на модела трябва да е така опростена, че да се улесни неговото приложение особено в такава прагматично-насочена научна област като интеркултурната комуникация в [5]. На практика се поставя изискването броят на блоковете да не е повече от седем, а връзките между тях в диаграмата да са логически и да не затрудняват проследяването на процеса. Освен това е важно моделът да дава възможност за допълнителни обяснения към основните блокове или (по аналогия с компютърните програми) да е възможно те да бъдат представени детайлно в „подменю“. Така се въвежда изискването и за дълбочинност на структурата.

След като изяснихме методите за визуализиране на концептуалните модели, можем да анализираме някои възприети от научната литература модели на интеркултурна компетентност от гледна точка на тяхната приложимост за решаване на поставения научен проблем.

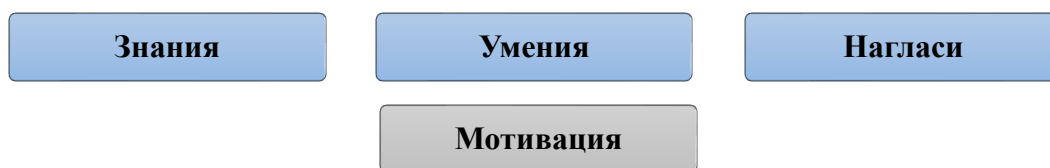
Анализ на възприети от научната литература модели на интеркултурна компетентност

Дори частичният преглед на научната литература в тази област дава ясна представа за значителния брой учени от различни академични области, които обсъждат термините за това понятие: интеркултурна адаптация, културна чувствителност, глобално гражданство, интеркултурна ефективност. Например в своя сборник „Intercultural (Communication) Competence, Script and Study Materials“ Петер Праксарер (Praxmarer, 2010) представя над 10 определения и графични модели върху понятието „интеркултурна компетентност“ [6].

Прилагайки диалектическия подход, възприетите модели за описание на интеркултурна компетентност могат да се класифицират като:

- *структурно-ориентирани модели*, представящи интеркултурната компетентност като статичен модел с изброяване на отделните компоненти на интеркултурната компетентност;
- *процесно-ориентирани (динамични)*, при които основен фокус е процесът на изграждане на интеркултурна компетентност.

Структурно-ориентиран е например моделът на Байръм, насочен към развитие на интеркултурна компетентност при изучаването на английския като втори език [7], както и моделът на Балбони за наблюдение на критичните точки на интеркултурната комуникация и на интеркултурната комуникативна компетентност [8]. На Фигура 1 е представено обобщение на тези (статични) модели, които съдържат четири области от градивни елементи: (а) мотивация, (б) знания, (в) умения и (г) нагласи.

Фиг. 1. Градивни елементи на структурно-ориентираните модели

Можем да приложим принципните постановки на „Теорията на моделите” за анализ на диаграмата на тези модели, а именно:

- Отделните блокове не са хомогенни, тоест понятията, които се използват или се припокриват, или се използват в различни научни области.
- Използването на компоненти като „нагласи” или „мотивация” като елементи на модел за интеркултурна компетентност носи риск от непълнота и недостатъчно изясняване на неговото практическо приложение. Споменатите блокове от диаграмата се отнасят към менталното ниво на културата, което остава скрито за прякото възприятие. Именно тяхната „невидимост” е качеството, което ги прави така трудни за осъзнаване и операционализиране.

При процесно-ориентираните модели основен фокус е самият динамизъм на интеркултурната комуникация и факторите, определящи преминаването от един етап в друг на по-високо ниво.

Като пример може да бъде цитиран моделът на Бенет, като един от най-популярните модели, демонстриращи етапност. Авторът Бенет възприема интеркултурната компетентност като чувствителност към културните различия, която помага за изграждане на подходящо поведение в межкултурна среда [9]. Този модел осигурява цялостно разбиране на начина, по който се развива интеркултурната компетентност, като включва и разбиране за емоционалното състояние на участниците в процеса. Състои се от два основни последователни стадия – етноцентричен и етнорелативен, всеки от които съдържа по 3 етапа. Основната задача на обучението е да “преведе” обучаемите от етноцентричния стадий към етнорелативния чрез завършване на съответните учебителни модули.

Моделът спирала на Диърдорф [10] се различава от предишно разисквания, тъй като акцентира върху процеса, а не върху постигането на абсолютната цел. Той показва „придобиването на интеркултурна компетентност като непрекъснат, динамичен процес” във формата на спирала, където интеркултурната компетентност се движи през различни измерения, като същевременно се развива и се обогатява.

Дефинирането на разглежданото понятие чрез използване на терминология от психологията, ясно показва, че моделът е по-скоро рефлексивен, насочен към оценка на развитието на собствените компетенции с цел изграждане на интеркултурна референтна рамка за постигане на различни степени на компетентност, което хармонизира с предположението, че човек никога не може да бъде напълно компетентен в среда, изпълнена с межкултурни различия и променящи се култури. Това обяснява защо в основата на спираловидния модел е клъстерът „нагласи”: т.е. едва след като комуникаторът е придобил отношение на отвореност, любопитство и уважение към другата култура, той може да получи необходимите знания и умения, които довеждат до желаните вътрешни и външни резултати.

Въз основа на анализа могат да се формулират следните два извода:

1. Цитираните разработки върху интеркултурната компетентност не прилагат диалектическия подход на Мартин и Накаяма последователно към анализа на интеркултурната комуникация и съответното интеркултурната компетентност, като динамичен процес, анализиращ неговите компоненти.
2. При визуализирането на концептуалните разработки се използват сравнително произволни елементи за съставяне на модели, които не са подчинени на предварително зададени принципи на моделирането.

На този етап въз основа на направените до тук разсъждения и аналитичните изводи ще бъде описано как е синтезиран модела, описващ придобиването на компетентността като непрекъснат процес, част от интеркултурната комуникация.

Диалектически подход при синтезиране на модел, описващ придобиването на компетентността като непрекъснат процес

Предложеният модел, под наименованието **Интегриран процесен модел на интеркултурната компетентност**, представен на Фигура 2 надгражда върху следните основни концепции:

- Подход на структурно-ориентираните модели, които разглеждат интеркултурната компетентност като набор от компетентности. Следвайки тази концепция, теоретичният изследователски модел представя обобщен блок “Интеркултурна компетентност - набор от компетентности”. Това решение дава по-голяма свобода на приложение за различни изследователски цели и при разнообразни интеркултурни ситуации.
- Модел на Балбони за интеркултурната комуникационна компетентност [8].
- Процесния подход и концепцията за резултат от Модела спирала на Диърдорф.

Така синтезираният процесен модел интегрира изброените по-горе подходи чрез въвеждането на:

- блокове „Вербални кодове”, „Невербални кодове” и „Кроскултурни знания”.
- блок „Интеркултурна компетентност като набор от компетентности”
- блок “Комуникационни събития”
- блок „Резултат” (вътрешен и външен) .

Ето как в модела са приложени цитираните по-горе три парадигми на диалектичката перспектива:

1) Фокус върху процеса

- Виждането за динамично променящата се култура и интеркултурна комуникация е представено чрез последователно свързване със стрелки в права посока на отделните компоненти, съставляващи интеркултурния дискурс и въвеждане на стрелки в обратна

посока, индикиращи процесност и непрекъснатост. Представеният на Фигура 1 модел прилага концепцията на Балбони относно интеркултурната комуникация, която „...се реализира в контекста на комуникационни събития, регулирани от граматика, които съдържат едновременно универсални и културно-специфични елементи” и въвежда:

- блокове: „Вербални кодове”, „Невербални кодове” и „Крос-културни знания” , съдържащи знанията, необходими в интеркултурния дискурс;
- блок „Комуникационни събития”, който представя възможните ситуации, при които възникват дискурси.

Следвайки подходът на структурно-ориентираните модели, които разглеждат интеркултурната компетентност като набор от компетентности, теоретичният изследователски модел представя обобщен блок:

- блок „Интеркултурна компетентност като набор от компетентности”, съставен от отделни компоненти. На принципа на „падащото меню”, наборът от компетентности може да бъде допълнително дефиниран според научната област, за различни изследователски цели и при разнообразни интеркултурни ситуации. Например, при изследване придобиването на педагогически умения на преподавателите по чуждоезиково обучение, блокът може да бъде детайлизиран според модела на Байрам. Така се запазва цялостната концепция, връзките между отделните блокове и процесния подход. Това решение дава по-голяма свобода на приложение за различни изследователски цели и при разнообразни интеркултурни ситуации.

Интегрираният модел прилага концепцията за „Резултат” от спираловидния модел на Диърдорф и въвежда:

- блок „Резултат - всеки цикъл от интеркултурния дискурс завършва с външен и вътрешен резултати.

Процесният подход позволява да се проследи как отделните цикли, предизвикани от различни комуникационни събития могат да доведат до:

- натрупване на външния и вътрешния резултати в модула „Външен свят (пърформанс)” (процесът е описан със стрелките в права посока);
- което от своя страна да надгради знанията за „Вербални кодове”, „Невербални кодове” и „Крос-културни знания” в модула „Ум (конструкт)”, описано със стрелки в обратна посока.
- и при интеркултурен дискурс съществуващите знания да се демонстрират като подобрени умения и подобрена интеркултурна компетентност (блок “Интеркултурна компетентност като набор от компетентности”).

2) Релационната гледна точка на диалектическия подход, предполага различните аспекти на межкултурното общуване да бъдат изследвани в тяхната свързаност, т.е. холистично (съвместно), а не поотделно, което е визуализирано в процесния модел чрез няколко връзки.

Въведени са два дихотомни модула „Ум (конструкт)” и „Външен свят (пърформанс)”, които са различни, отделни, но съществуват и в единство, като продължение на модела на Балбони. Дихотомията е индикирана на диаграмата с пунктирна линия, а релацията между модулите е изразена със стрелки, които ги свързват в права и обратна посока. Подобен подход дава възможност при прилагане на модела да се търси „моментна снимка” на съществуващите знания и демонстрираното поведение в интеркултурни дискурси. Същевременно единството между конструкта (знанията) и пърформанса (поведението) се реализира чрез комуникационното събитие (блок „Комуникационни събития”) в модула „Външен свят (пърформанс)”.

На границата между двата дихотомни модула е блокът „Интеркултурна компетентност – набор от компетентности”, съставен от различни компоненти, така както това се прилага при структурно – ориентираните модели. Той също може да бъде разглеждан отделно от останалите блокове в процеса. Същевременно обаче е част от цялостния процес, което предполага използването му както за дискусия върху „моментната статична картина” на интеркултурната компетентност, така и за анализиране влиянието върху нея на другите блокове.

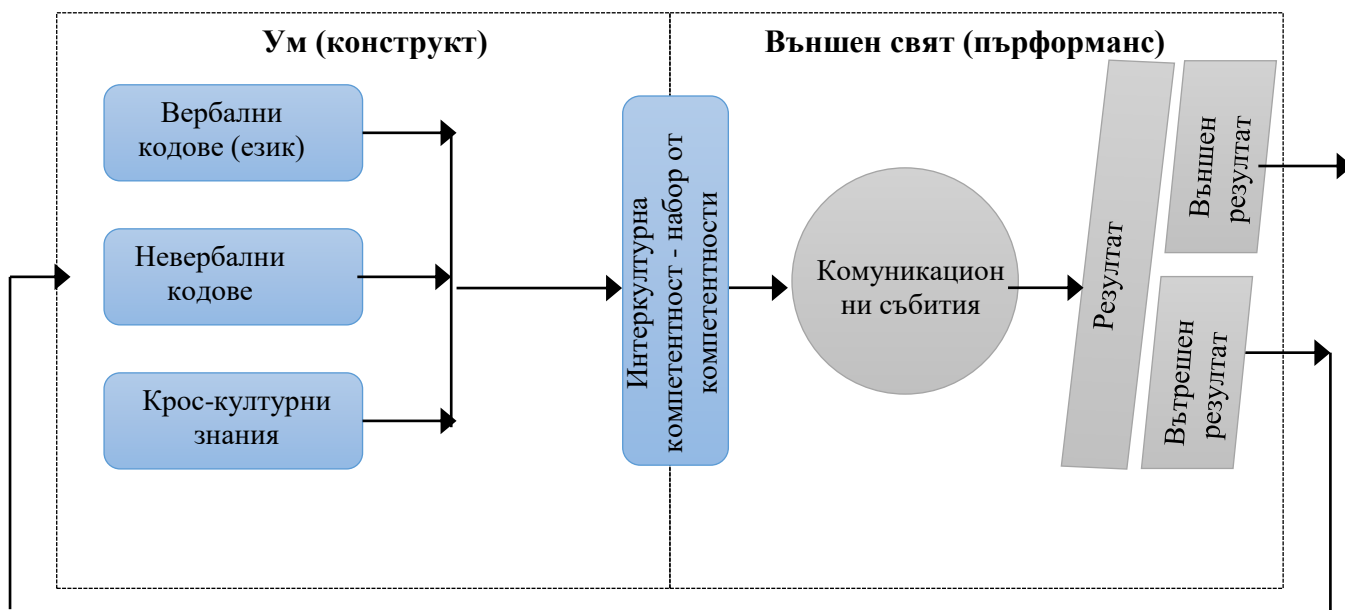
Моделът визуализира и релацията между резултата от комуникационния процес и натрупването на познания. На диаграмата тази връзка е представена чрез свързване на блока „Резултат” в края на цикъла с началото - модул „Ум (конструкт)“. Всеки интеркултурен дискурс завършва с външен и вътрешен резултати, както е посочено в модела на Диърдорф. Вътрешният се преобразува в умствени конструкти чрез процесите на интеркултурна рефлексия и преработка на информацията, показано със стрелката, водеща от края на процеса обратно към първия модул „Ум (конструкт)“. Външният резултат е краен за един цикъл, може да бъде оценен и при ефективно протекъл интеркултурен дискурс е достатъчно удовлетворителен и за двете страни.

Приемането на релационен подход също предполага, че участникът в интеркултурната комуникация познава не само собствената си култура, а и ценностите и вярванията на другите култури. Ето защо предлаганият модел използва понятието крос-културни ценности, представено в блока „Крос-културни знания” за разлика от блока “културни ценности” в концепцията на Балбони. Тъй като този компонент е част от целия конструкт и не му се отрежда първостепенна роля, моделът става приложим за анализ на интеркултурната компетентност във всякакъв комуникационен процес, независимо от културната принадлежност на участниците или от комуникационния език.

3) Едновременното обсъждане на противоречиви идеи, изисква при анализиране на дискурса дори в една на пръв поглед хомогенна група да се гледа като на интеркултурна комуникация между различни културни общности. Прилагането на шестте диалектически аспекта (опозиции) на Мартин и Накаяма, описани по-горе, може да задълбочи анализа.

Нека да анализираме модела от гледна точка на Теорията на моделите на Алфред Тарски. Може да се твърди, че моделът е:

- икономичен: има седем блока, четири от които са хомоморфни, свързани в хетероморфен общ модул „Ум (конструкт)” и два други хетероморфни блока („Комуникационни събития”, „Резултат”), които са част от модула „Външен свят (пърформанс)”. Тази структура прави модела лесен за запомняне.

Фиг. 2 Интегриран процесен модел на интеркултурна компетентност [2]

- опростен: моделът използва блокове (правоъгълници и успоредници), които представят бази от данни – критични точки в интеркултурната комуникация. Те съдържат теоретични знания, те са „граматиките“, като всеки от тях е хомогенен по природа. Блокът „резултат“, който е представен с успоредник има две части: вътрешен и външен резултат. Самите стрелки са символ на правилата и влизат в действие в права или обратна посока, когато се случва комуникативното събитие. Формата на блока „Комуникационни събития“ е различна, защото той е хетерогенен и включва различни събития, възникващи в резултат от действието на правилата (т.е. стрелките в ляво) и културните норми, характеризиращи различните видове събития, като работни срещи, вечери, групова работа, лекции и т.н.;
- дълбочинна структура: възможно е да се разгледа съдържанието на всеки един от блоковете поотделно чрез съответна таблица на съдържанието на принципа на „падащото меню“.

Заклучение

Така представените концепция и нейната визуализация в Интегрирания процесен модел на интеркултурна компетентност имат следните предимства:

- Те са изцяло изградени върху последователното приложение на диалектическия подход към анализа на интеркултурната комуникация и към процеса на придобиване на интеркултурна компетентност. В този смисъл показват научна последователност и системност.
- Концепцията и моделът интерпретират компоненти от добре познати и приети от академичната общност предишни модели на интеркултурна компетентност като ги осмислят от гледна точка на трите парадигми на диалектическия подход.
- Силна страна са и моделираните релации, които дават възможност за изследване на връзката и влиянието между различните аспекти на межкултурното общуване холистично (съвместно), а не поотделно. Например, при анализиране на комуникационните процеси в мултикултурни екипи, моделът позволява проследяването на релацията между отделните комуникационни компоненти:

лингвистична компетентност, знания за невербалните кодове, крос-културни познания, интеркултурна компетентност, комуникационни събития и резултати.

- Така синтезираният модел отговаря и на изискванията на Теорията на моделите на Алфред Тарски и насърчава операционализиране на концепции в съответствие с основните принципи в моделирането и визуализацията.

Същият модел е използван за изследване върху придобиването на този вид компетентност в трансгранични екипи. Синтезираната схема се използва при съставяне на анкетна карта за реализиране на количествен метод при проучването (анкетно проучване) и качествен, за провеждане на дълбочинни интервюта сред 79 екипни членове, реализирали проекти по програма Трансгранично сътрудничество Румъния – България 2007-2013.

Цитати и бележки:

- [1] Mihaylova, L. (March 2011). Systematisation of Corporate Planning, *Review of International Comparative Management*, 12(1): 165.
- [2] Bebenova-Nikolova, D. (2016). Integrated Process Model on Intercultural Competence, *Journal of Danubian Studies and Research*, 2284-5224.
- [3] Martin, J. N. & Nakayama, T. K. (2010). *Intercultural Communication in Contexts*. McGraw-Hill, 71-73, <http://www.rasaneh.org/Images/News/AttachFile/15-8-1390/FILE634561743619907963.pdf>, Retrieved on 10.06.2019.
- [4] Martin, J. N. & Nakayama, T. K. (2010). *Intercultural Communication in Contexts*. McGraw-Hill, 74-76 <http://www.rasaneh.org/Images/News/AttachFile/15-8-1390/FILE634561743619907963.pdf>, Retrieved on 10.06.2019.
- [5] Communicative Competence, Venice, *Journal of Intercultural Communication*, issue 35, July 2014: <http://www.immi.se/intercultural/nr35/balboni.html>, Retrieved on 20.04.2014.
- [6] Praxmarer, P. (2010). *Intercultural (Communication) Competence Script & Study Materials*, 11-15, <https://centerforinterculturaldialogue.files.wordpress.com/2010/07/intercultural-communication-competencies-study-material.pdf>, Retrieved on 05.05.2019.
- [7] Byram, M., Gribkova, B. & Starkey, H. (2002). *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching*, Council of Europe, 15.
- [8] Balboni, P. E. & Caon, F. A. (2014). Performance-oriented Model of Intercultural Communicative Competence, Venice, *Journal of Intercultural Communication*, issue 35, July 2014, <http://www.immi.se/intercultural/nr35/balboni.html>, Retrieved on 20.04.2014.
- [9] Spitzberg B., G. Changnon. (2009). *Conceptualizing Intercultural Competence*, in *The SAGE handbook of intercultural competence*. Thousand Oaks, CA: Sage, 23.
- [10] Spitzberg B., G. Changnon. (2009). *Conceptualizing Intercultural Competence*, in *The SAGE handbook of intercultural competence*. Thousand Oaks, CA: Sage, 33.

Библиография:

1. Mihaylova, L. (March 2011). Systematisation of Corporate Planning, *Review of International Comparative Management*, 12(1): 165.
2. Balboni, P. E. & Caon, F. A. (2014). Performance-oriented Model of Intercultural Communicative Competence, Venice, *Journal of Intercultural Communication*, issue 35, July 2014: <http://www.immi.se/intercultural/nr35/balboni.html>, Retrieved on 20.04.2014.
3. Byram, M., Gribkova, B. & Starkey, H. (2002). *Developing the Intercultural Dimension in Language Teaching*. Council of Europe.
4. Bebenova-Nikolova, D. (2016). Integrated Process Model on Intercultural Competence, *Journal of Danubian Studies and Research*, 2284-5224.

5. Martin, J. N. & Nakayama, T. K. (2010). *Intercultural Communication in Contexts*. McGraw-Hill, 71-73, <http://www.rasaneh.org/Images/News/AtachFile/15-8-1390/FILE634561743619907963.pdf>, Retrieved on 10.06.2019.
6. Praxmarer, P. (2010). *Intercultural (Communication) Competence Script & Study Materials*, 11-15, <https://centerforinterculturaldialogue.files.wordpress.com/2010/07/intercultural-communication-competencies-study-material.pdf>, Retrieved on 05.05.2019.
7. Spitzberg B., G. Changnon. (2009). *Conceptualizing Intercultural Competence*, in *The SAGE handbook of intercultural competence*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Ръкописът е представен на 10.01.2019.

Ръкописът е рецензиран от 20.03.2019 до 20.05.2019.

Ръкописът е приет за онлайн публикуване на 30.05.2019.

Manuscript was submitted: 10.01.2019.

Peer Reviews: since 20.03.2019 till 20.05.2019.

Accepted: 30.05.2019

Сп. „Реторика и комуникации“, бр. 40, юли 2019.

Rhetoric and Communications Journal, Issue 40, July 2019